

Модель бібліотеки НУШ: реалії функціонування, перспективи розвитку

Відповідно до Закону України «Про освіту» бібліотека є структурним підрозділом закладу освіти, найбільш доступним джерелом забезпечення пізнавальних потреб педагога й учня і саме вона має відповідати вимогам сьогодення для задоволення наукових, освітніх і самоосвітніх інформаційних потреб користувачів з різних галузей знань.

Крім того, вона має вирішувати низку пріоритетних завдань, серед яких:

- підтримка й забезпечення освітніх завдань, визначених державою і суспільством;

- налагодження й ефективне функціонування дієвого інформаційного каналу;

- забезпечення максимального доступу користувачів до різноманітних інформаційних ресурсів та формування вмінь їх раціонального використання;

- виховання інформаційної культури користувачів;

- розширення інформаційного середовища, упровадження у бібліотечний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та використання медіа-ресурсів;

- створення сприятливих умов для позитивної мотивації до читання, виховання культури читання;

- передбачення завдань, що стимулюватимуть активізацію переходу від освіти користувача до його активної самоосвіти;

- активізація пошуково-дослідницької діяльності, спрямованої на розвиток творчого, культурного, інтелектуального потенціалу читачів та реалізацію їх здібностей, нахилів, обдарувань.

Завдання бібліотеки базуються на її основних функціях: просвітницької, інформаційної, освітньої, виховної, культурологічної, суспільної. Сьогодні ж в умовах реформування освіти функції бібліотеки сучасної школи розширюються, вона перетворюється на медіатеку (Закон України «Про загальну середню освіту»), простір для проведення навчальних занять, групової та індивідуальної роботи, надає більше можливостей для

самопідготовки учнів. Це зумовлює перегляду пріоритетів у роботі бібліотеки, зокрема:

- створення їх гнучкої та динамічної структури, комфортного середовища;

- поділ бібліотечного простору на багатофункціональні зони: з «гучними» і «тихими» місцями, з відкритими просторами і відокремленими зонами відпочинку;

- впровадження варіативних моделей бібліотек,

- використання інформаційно-комунікативних технологій, що забезпечить надання широкого спектра традиційних та інноваційних послуг тощо.

Традиційна ж модель шкільної книгозбірні такі завдання реалізувати неспроможна.

Отже, назріла об'єктивна необхідність модернізації бібліотек закладів загальної середньої освіти у бібліотечно-інформаційні центри / медіатеки/ (Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020), що здатні реалізувати державну політику в галузі освіти, суттєво впливати на рівень освітнього процесу, стимулювати самоосвіту користувачів, становлення їх духовності й культури.

Кожен заклад освіти може обрати власну модель сучасної бібліотеки ЗЗСО, і трансформувати їх у сучасні бібліотечно-інформаційні центри/ медіатеки.

Передбачається, що певні моделі можуть поєднуватися, або бути пріоритетними на окремому етапі розвитку закладу освіти. Вибір оптимальної моделі багато у чому залежить від потенціалу конкретної бібліотеки: якості її документно-інформаційних ресурсів; рівня використання інформаційно-комунікаційних технологій; компетентності кадрового потенціалу; відповідності матеріально-технічної бази новим завданням установи.

Пропонуємо наступні моделі розвитку сучасної бібліотеки як мультифункціональної установи:

- Базова модель шкільної бібліотеки

- Інформаційно-бібліотечний

центр (ІБЦ, БІЦ)

- Інформаційно-дослідницький і творчий центр

- Інформаційно-освітній центр закладу освіти

- Бібліотека – ресурсний структурний підрозділ

- Профільний інформаційно-ресурсний центр

- Культурно-просвітницький центр

- Медіатека

Будь-яка модель розвитку передбачає активне використання партнерства, серед основних його видів виокремлюємо: галузеве партнерство (бібліотека – школа, бібліотека); міжсекторальне партнерство (бібліотека та заклади науки, культури, освіти, бізнесу, громадські об'єднання, творчі спілки); міжнародне партнерство (галузеве та міжсекторальне); партнерство із державними органами влади (законодавчою та виконавчою гілками), особливо із міністерствами та відомствами, що мають у своєму підпорядкуванні бібліотеки.

Рекомендуємо алгоритм вироблення плану модернізації бібліотеки

1. Вивчити моделі та оцінити стан речей. Скласти схему всіх стратегічних напрямів розвитку бібліотеки (функції, пріоритетні напрямки роботи з урахуванням умов і вимог школи, фонди, кадри тощо).

2. Створити та опрацювати в робочій групі всі моделі бібліотек, щоб скорегувати представлене на першому етапі бачення моделі.

3. Визначити сильні і слабкі місця в роботі своєї бібліотеки, потреби школи і пріоритети в кожному регіоні, відповідно до обраної моделі розвитку, уникаючи загальних формулювань.

4. Зробити опис можливого розвитку за цією моделлю. Презентувати бажану модель для розвитку бібліотеки, що найповніше відповідає школі.

5. Представити конкретний план розвитку бібліотеки зі стратегічних напрямків керівництву ЗЗСО, на педагогічній раді, зацікавити колектив.

6. Розпочати здійснення перспективного планування, оформлення

до 2020/2021 навчального року

певних документів (проект або програму розвитку, концепцію, положення тощо).

Звертаємо увагу на те, що кожна модель бібліотеки ЗЗСО потребує реформування індивідуального освітнього простору.

Сучасні підходи до трансформації шкільної бібліотеки висвітлено в Інформаційному посібнику «Новий освітній простір: мотивуючий простір», підготовленому за ініціативи Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України з метою надання інформаційної підтримки органам місцевого самоврядування в реалізації Нового Освітнього Простору в закладах освіти (п. 3.2.2. Бібліотека, медіатека – с. 180) режим доступу: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf

Автори рекомендують врахувати, при перетворенні бібліотеки на медіатеку, необхідність створення просторів для навчальної, групової та індивідуальної роботи.

Досвід створення чотирипросторової моделі бібліотеки висвітлено у статті доцента кафедри інформаційних досліджень Копенгагенського університету Хенріка Йохумсена. Графічне зображення моделі (один квадрат і чотири кола) полегшує розуміння функцій сучасної бібліотеки / <https://bitly.su/uYoNn52W/>

Чотирипросторова модель використовується не тільки в Данії, але і є актуальною темою міжнародних бібліотечних дебатів, адже відповідає нагальній потребі встановлення спільного бачення та системи відліку, що стосується розвитку бібліотеки, будівництва та дизайну інтер'єру.

На нашу думку, в сучасних умовах можливі такі підходи до трансформації бібліотек закладів освіти:

- створення просторів задля всебічного розвитку особистості: чотирипросторова модель висвітлює потенціал бібліотек для задоволення нових або змінних потреб користувачів:

1. Простір натхнення – покликаний стимулювати переживання. Джерело натхнення можна знайти у всіх засобах масової інформації (як аналогових, так і цифрових) і в усьому спектрі жанрів.

2. Місце зустрічі – відкритий, публічний простір, де можна зустріти як однодумців, так і опонентів, простір, де людські зустрічі можуть породити спільне розуміння і суспільну згуртованість.

3. Простір навчання – простір для неформального навчання, а також простір, що полегшує навчання у формальних освітніх закладах.

4. Перформативний простір – де здобувачі освіти можуть отримати доступ до інструментів і матеріалів, що підтримують їх творчу діяльність. Та можливість отримати підтримку від бібліотекарів, педагогів, батьків, керівництва, певних фахівців з відповідної галузі.

Особливу увагу наразі звертають на молодіжний простір у бібліотеці – це приміщення/вільний простір, створений задля всебічного розвитку особистості, інтелектуального самовдосконалення та гуманізації способу життя молодого покоління. Простір, що забезпечує ефективне впровадження правових, соціально-економічних, інформаційних, освітніх та організаційно-методичних заходів у контексті реалізації молодіжної політики. (Методичні рекомендації. Затверджені Президією Української бібліотечної асоціації 01 листопада 2018, режим доступу: <https://bitly.su/Y4sA8>).

- оформлення та комплектування підрозділів бібліотеки (виокремлений читальний зал, кімната або їх частина), робота яких спрямована на створення належних умов для розвитку учасників освітнього процесу, надання їм широкого спектра послуг на безоплатній основі для забезпечення змістовного та якісного дозвілля;

- створення медіатеки, яка дозволяє працювати як на комп'ютері, так і зі звичайними книжками, використовувати мультимедійне обладнання, великі екрани й інші інноваційні технології. Важлива мультифункціональність медіатек – у таких приміщеннях проводять дискусійні клуби, кінопокази, літературні вечори, засідають мовні клуби. Це місця, де учні можуть працювати як самостійно, так і в колективі (рекомендації НАПН України ДНП Бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, розділ «Бібліотечному фахівцю» режим доступу: <https://dnpb.gov.ua/ua/>

Недостатньо лише трансформувати, відремонтувати бібліотеку, необхідно постійно наповнювати простір життям, активністю, новими програмами, вкладати ресурси в розвиток людського і професійного потенціалу, постійно приділяти увагу тому, щоб програми, які реалізуються на базі бібліотечно-інформаційного центру, давали здобувачам освіти подальшу перспективу зростання і розвитку.

Валентина ФАРВАРЦУК,
методист НМЦ координації роботи
методичних та загальноосвітніх
установ і закладів освіти
Хмельницького ОІППО.

